

Remissvar på Gestaltad Livsmiljö- en ny politik för arkitektur, form och design Ku2015/02481/KL

Örebro läns museum ber att få lämna följande kommentarer och synpunkter på utredningens betänkande och förslag.

Sammanfattning

Utredningen Gestaltad livsmiljös betänkande domineras i alltför hög utstäckning av arkitektur kopplat till byggande.

De utmaningar som utredningen identifierar är centrala och viktiga.

De nya politiska mål för arkitektur, form och design som föreslås riskerar att bli uddlösa och lätta att marginalisera.

Tankarna runt en ny myndighet för Gestaltad livsmiljö behöver vässas och fler kompetensområden behöver involveras.

Det behövs en institutionell hemvist för formens, designens, konsthantverkets, hantverkets och slöjdens praktik.

Bakgrund till vårt remissvar

Örebro läns museum vill vara en aktör i samhället och lyfta aktuella samhällsfrågor samt vara en arena för reflektion över samhällets samtida utmaningar.

Som en regional kulturinstitution finns vi nära medborgarna och interagerar med våra besökare med nya utställningar, samtal, debatter och programverksamhet.

Kommentarer och synpunkter

Allmänt

Utredningens betänkande har stor tyngdpunkt på arkitektur. Områdena form och design behandlas inledningsvis, men försvinner i förslagen. Även hantverk, konsthantverk och slöjd beskrivs och ges betydelse i sammanhanget, men finns inte med i utredningens olika förslag. Detsamma gäller det kulturhistoriska perspektivet som behandlas i svepande formuleringar och kortfattat. Sverige är i stor utsträckning ett byggt landskap och i den meningen en del av människors livsmiljö. De ytor som inte är påverkade på ett eller annat sätt av människor är små. Utredningen Gestaltad livsmiljö fokuserar i alltför stor utsträckning på de stora städerna och dess problematik. Mindre orter och landsbygd behandlas minimalt. Kulturmiljöer omnämns knappast alls i utredningens texter. Avsaknaden av de ovan nämnda perspektiven ser vi som en brist i utredningens betänkande.

En fungerande politik för arkitektur, form och design ska möjliggöra "det goda livet" för människor oavsett om det är i urbaniserade områden eller på lands- och glesbygd. En livsmiljö som baseras på människans mått blir bekväm för medborgarna att leva och röra sig i. I ett samhälle med många missnöjda, besvikna och osedda människor tenderar alltfler, att reagera med olika former av aktioner. En tendens, bland grupper som har de ekonomiska möjligheterna, är en ökad materiell konsumtion, vilket ökar slitaget på resurser – ekonomiska, ekologiska och humana.

4.2 Identifierade utmaningar

Vi delar utredningens identifikation av de utmaningar som beskrivs i betänkandet. Framförallt är utmaningen hållbar utveckling central för ett väl fungerande samhälle i framtiden.

4.3 Hållbar utveckling

Utredningen betonar att man i sina överväganden och förslag är trogen den tongivande FN- rapporten *Vår gemensamma framtid* från 1987. Där identifieras de tre dimensionerna ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. På senare tid har även den kulturella dimensionen lyfts in i diskursen. Den kulturella dimensionen har sin viktigaste del i att den kan upprätthållas genom att kulturella kunskaper förmedlas från en generation till en annan. Det är också viktigt att utvecklingen av den kulturella dimensionen sker i ett samhällsperspektiv och i harmoni med de övriga delarna i hållbar utveckling. Den kulturella hållbarheten bygger på människors egen kulturtradition och de kunskaper som finns i nyttjandet av resurser. Den kulturella dimensionen spänner över alla de andra och kan sägas vara kittet som håller ihop och är motorn i en hållbar utveckling. Utan kulturella perspektiv riskerar de andra perspektiven att reduceras till statistik, siffror och teknokratiska definitioner.

Byggnader och miljöer innebär stora investeringar och skapandet av ett långsiktigt värde bör vara vägledande vid gestaltning och utformning. I kontexten hållbar utveckling kan hantverksmässiga metoder, klimatneutrala material, och konstruktioner som medger underhåll, flexibilitet och goda möjligheter till att reparera vara framgångsfaktorer. Staten kan vara en förebild genom att uppmuntra till användandet av traditionella hantverksmetoder och skickliga hantverkarens kunskaper. Ett sådant ställningstagande harmoniserar väl med Sveriges ratificering av UNESCO's konvention om trygghet av det immateriella kulturarvet (2011). I och med detta beslut har nationen ett ansvar att säkerställa ett levande bruk av hantverkskunskaper och att möjligheter ges till ett fortsatt utövande och utveckling.

4.3.1 Klimat och resurser

Varje år beräknar organisationen Global Footprint Network vilken dag (Overshoot day) på året då jordklotets produktion av ekologiska resurser är förbrukade genom vår konsumtionsbelastning på naturen. Sedan mitten av 1970-talet har vår gemensamma konsumtion förbrukat mer resurser än vad jorden förmår att producera. 2015 inträffade Overshoot day i mitten av augusti vilket betyder att den senare tredjedelen av året lånade vi resurser av framtiden. Detta faktum äventyrar våra förutsättningar till en god livsmiljö. Ett faktum som utredningen inte verkar ta på allvar i sina förslag hur denna utmaning ska bearbetas.

I beskrivningen av denna utmaning lyfts historisk byggkunskap och småskalig produktion med lokal förankring och god materialkunskap som en tillgång och resurs i kontexten god gestaltad livsmiljö. I utredningens förslag har dessa perspektiv försvunnit, vilket signalerar att utredningen inte implementerat den samlade kunskapen under utredningsarbetet i sina förslag. Vi efterlyser ett större fokus på hållbar utveckling och klimatfrågan i framtidens politik generellt och i synnerhet inom arkitektur, form och design.

6.3 Utvärdering gällande mål för arkitektur, form och design

Vi delar inte utredningens bedömning att målen för *Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer ska tillvara och förstärkas* inte behövs. Vi anser snarare att detta mål behöver stärkas och även delas upp i två tydliga mål; dels ett mål som ger

miljöer med kulturhistoriska värden ett starkare skydd och att dessa miljöer främst ses som en tillgång när kompletteringar och moderniseringar ska göras. Dels ges miljöer med estetiska värden ett eget mål som stärker och ger exempelvis offentliga utsmyckningar och integrerad konst ett starkt skydd.

6.4 Förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken

I förslaget saknas de kulturhistoriska, hantverkliga, konsthantverks och slöjdperspektiven. Redan i det övergripande målet; *..den nationella politiken för arkitektur, form och design är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö*, blir formuleringarna otydliga. Vad och vilka avses med *utövarnas kunskaper*? Vilka är utövarna? Inkluderas skickliga hantverkare i benämningen?

I målet *en helhetssyn präglad av kvalitet, samverkan och dialog i formandet av en attraktiv gestaltad livsmiljö* betonas vikten av samverkan och dialog. Vi efterlyser en tydligare beskrivning hur denna dialog ska gå till och hur den även inkluderar landets regionala nivåer och lokalsamhällen. I sammanhanget kan det vara bra att resonera runt begreppet kvalitet. Vi saknar den diskussionen i utredningens betänkande.

7.3 Förslag till ombildning av Arkdes till Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

För att en god livsmiljö ska uppnås räcker det inte med att inrätta en ny myndighet som föreslås i betänkandet. Samverkan mellan olika professioner krävs. Inte minst behöver sociala, hantverks, slöjd, ekologiska, humanistiska och miljötekniska kompetenser involveras i en så övergripande funktion som den nya myndigheten föreslås få. I betänkandet, uppfattar vi det som att viktiga områden som kulturhistoria, landskapsarkitektur, trädgårdens och friluftslivets miljöer utelämnats i den nya myndighetens ansvarsområden. Det offentliga rummet och därmed människors livsmiljö sträcker sig långt utanför storstäderna och regionala centralorter. Även här har utredningen ett alltför stort fokus på storstäder och de urbana miljöerna.

Förslaget innebär att utställningsmöjligheterna inom arkitektur, form och design reduceras på central/ nationell nivå. Det föreslås att Myndigheten för Gestaltad livsmiljö ska ha en viss utställningsfunktion. Utställningar inom arkitektur, form och design föreslås ska produceras i samverkan med statliga och regionala museer. På den regionala nivån innebär detta förslag att området inlemmas i kultursamverkansmodellen, utan att utredningen föreslår några ekonomiska incitament för att en sådan ordning ska bli framgångsrik.

Länsmuseerna har ett regionalt uppdrag att verka för ett levande kulturarv som är angeläget och användbart för dagens människor. Museerna ska vara en mötesplats för samtal och reflektion kring det förflutna, samtid och framtid. Länsmuseerna har en fördel genom att kunna vara en aktör och arena för vitt skilda kulturformer och ämnen. Utredningens förslag ger länsmuseerna ett utvidgat ansvar att inkludera arkitektur, form och design utan att föreslå hur frågor gällande resurser och medelstildelning ska lösas.

10.6 Forskning

Utredningen lyfter frågan om det ökande intresset för konsthantverkets, hantverkets och slöjdens kunskaper och konstaterar samtidigt att resurserna inom området är små. Ett större mått av samordning och interagerande efterlyses. För att form och designområdet ska stärkas inom det akademiska fältet krävs utövande formgivare,

designers, konsthantverkare, hantverkare och slöjdare. Utbildningen av dessa yrken är idag spridd över olika institutioner och utbildningsplatser. En institutionell hemvist, både nationellt och på regional nivå, för hela det hantverksmässiga fältet skulle kunna vara en bas för en framgångsrik forskningsmiljö. Det är viktigt att en forskarmiljö inbegriper formens, designens, konsthantverkets, hantverkets och slöjdens praktik.

Örebro 2016 03 08

Birgitta Johansen
Länsmuseichef
Örebro läns museum

Lars Petersson
Länshemslöjdskonsulent
Örebro läns museum